ELINKEINOELÄMÄN KESKUSLIITTO EK

Yrittäjyys ja kansainvälinen kauppa
Petri Vuorio, Timo Vuori

VNS / 4 / 2024 vp

Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteko

Elinkeinoelämän keskusliitto EK haluaa korostaa seuraavia seikkoja eduskunnan ulkoasianvaliokunnalle valtioneuvoston selonteosta kansainvälisistä taloussuhteista ja kehitysyhteistyöstä.

Yleiset kommentit selonteosta

- **Päivitetty tilannekuva tarpeellinen**: EK pitää erittäin tärkeänä, että hallitusohjelman mukaisesti Suomi muodostaa **näkemyksensä maailmantalouden ja -politiikan viimeaikaisista muutoksista ja niiden vaikutuksista Suomeen**. Samalla on syytä arvioida muutosten luomia mahdollisuuksia ja riskejä yhteiskuntamme, taloutemme sekä viennin ja tuonnin kannalta. Käynnissä on maailmanpolitiikan ja -talouden murros, jonka vaikutukset ovat pitkäaikaiset ja merkittävät Suomen kannalta.

- **Kokonaisvaltainen näkemys kaupasta ja kehitysyhteistyötä**: EK pitää myös tärkeänä, että päivitetyn tilannekuvan pohjalta Suomi päivittää kansainvälisiä taloussuhteita sekä kauppa- ja kehityspolitiikkaa koskevat tavoitteensa. Poikkileikkaavana tavoitteena tulee olla **kaupan ja kehityksen välisten synergioiden paras mahdollinen hyödyntäminen, kehitysvaikutuksista tinkimättä**. Tavoitetta palvelee investointeja edistävä ja kehitysvaikutukset maksimoiva kehitysrahoitus, jolla mm. kehittyvillä alueilla hidastetaan ilmastonmuutoksen vaikutuksia, vähennetään köyhyyttä ja lisätään tasa-arvoa. Suomella on jo usean vuoden ajalta kokemusta kaupan ja kehityksen synergioiden kehittämisestä, mistä esimerkkinä yhdistetty kauppa- ja kehitysministerin salkku.

- **EU-kehitysrahoitusinstrumenttien maksimaalinen hyödyntäminen:** Suomen tulee koordinoidusti ja nykyistä aktiivisemmin **vaikuttaa EU-rahoitusinstrumenttien strukturointiin sekä hyödyntää EU-takauksia, lahja- ja sekarahoitusta maksimaalisesti**. Esimerkkinä Ukrainan jälleenrakennus sekä muut EU:n kehitysrahoitusohjelmat, joiden osalta tulee Finnfund-lakiuudistuksen yhteydessä luoda kansallinen valmius hakea takausten lisäksi julkiselle sektorille (ml. valtionyhtiöt) kohdistettua lahja- ja sekaluotto-muotoista rahoitusta. Lainsäädännön tulee mahdollistaa joustava yhteistyö kansainvälisten kehitysrahoittajien sekä vientiluottolaitosten kanssa. Rajapintoja ja yhteistyötä tulee tiivistää myös kotimaassa eritoten Finnveran ja muiden TEM-konsernin rahoitustoimijoiden kanssa. Pk-yrityksiä tulee saattaa lähemmäs Global Gateway -hanketta kanavoimalla rahoitusta kansallisten toimijoiden, kuten Finnfundin ja Finnpartnershipin kautta.

- **Käytännön toimet ja niiden jalkautus arkeen ratkaisee onnistumisen:** EK korostaa, että kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteon onnistumisen ratkaisee, **kuinka käytännönläheisesti sen tavoitteet saadaan jalkautettua arjessa ja** näin vahvistettua Suomen vaikuttavuutta kauppa- ja kehitysyhteistyössä. Käytännössä on syytä päivittää muun muassa kauppa- ja kehitysyhteistyötä koskevat tavoitteita ja ohjelmia sekä kumppanuuksia, harkinta viennin- ja investointien edistämisen painopisteitä, fokusmaita ja resurssien allokointia sekä kauppaa- ja kehitystä tukevan rahoitusinstrumenttien

päivittämistä tämän päivän tarpeisiin muuttuneissa olosuhteissa. On myös tärkeää konkretisoida selonteon toimenpiteitä erillisen toimeenpanosuunnitelman muodossa, joka konkretisoi toimenpiteet, tavoitteet ja vastuutahot sekä määrittää niiden mittarit ja seurannan.

Yksityiskohtaiset kommentit

- **Johdanto (s 4-5):** Johdannossa esitetty tilannekuva on oikeaan osunut, mutta muutama täydentävä huomio:
    - ***Talouden merkitys kohdemaissa*:** Selonteossa korostetaan toimivaa demokratiaa, oikeusvaltiota, ihmisoikeuksia ja elinvoimasta kansalaisyhteiskuntaa, mutta ei mainita **toimivaa ja kehittyvää taloutta**, jonka merkitys on keskeinen kohdemaan kehityksen kannalta.

    - ***Tuonnin merkitys**:* Johdannossa ja kautta linjan selonteossa korostetaan kauppapolitiikan tavoitteeksi suomalaisyritysten viennin ja investointien edistämisen, mikä on täysin perusteltua. Suomen talous kaipaa myös **toimivaa tuontia,** mitä ei pidä unohtaa kauppapolitiikan tavoitteista. Kehitysyhteistyön onnistumisen osalta on tärkeätä, että useat kohdemaat, erityisesti kehitysmaat pääsevät mukaan kansainväliseen kauppaan, jolloin niin EU:n kuin Suomenkin pitäisi pystyä eri tavoin edistämään kehitysmaiden vientiä eli käytännössä tuontia EU:iin ja Suomen. Tässä taas nykyinen sisämarkkinasääntely ja kauppasopimuksiin liittyvät tavoitteet ovat aiheuttaneet vaikeuksia. Suomen olisi hyvä pyrkiä omilla toimillaan tukemaan EU:ssa kehitystä, jonka helpottaisi kehitysmaiden integroitumista kansainväliseen kauppaan viennin ja tuonnin kautta.

    - ***Yksityisen sektorin vastuullinen osallistuminen**:* Selonteossa korostetaan perustellusti yksityisen sektorin osallistumisen lisäämistä kehitysyhteistyön ja sen rahoitukseen. Selonteossa ei nouse esille sitä, miten **vastuullinen, vahvoilla yrityksen toimintaperiaatteilla** maailmanlaajuisesti, markkinasta riippumatta toimiva yritys voi omalla liiketoiminnallaan suoraan ja epäsuorasti vahvistaa kestävää kehitystä ottaen huomioon esimerkiksi ilmasto- ja ihmisoikeustavoitteet. Yksityisten toimijoiden arjen työ on usein tehokkain tapa edistää ja vahvistaa kestävää kehitystä käytännön tasolla.

- **Suomi kohtaa maailman muutokset aktiivisella kauppa-kehityspolitiikalla (s 6-7):**

    - ***Mahdollinen kehitysloikka**:* Tässä 2. osassa todetaan perustellusti, että "digitaalinen murros ja puhdas siirtymä luovat Suomelle ja myös kehittyville maille uusia mahdollisuuksia". Käytännössä useat kehitysmaat voisivat tehdä **kehitysloikan,** jolloin ne perinteisiä teollisuusmaita nopeammin ja pienemmällä hiilijalan jäljellä siirtyvät digitaalisiksi ja ilmastoneutraaliksi yhteiskunniksi. Tämä vaatii tätä kehitystä tukevia kauppa- ja kehityspoliittisia käytännön toimia.

- **Taloussuhteet ja kauppa (s 8-18)**

    - ***Ulkoasianhallinnon uudistus**:* Tässä 3. osassa nostetaan esille Team Finland-toiminnan ja ulkomaanverkoston uudistamisen ja mahdollisen integroinnin ulkoasianhallinnon alaisuuteen. Asiaa selvittää parhaillaan selvityshenkilö Elina Björklund. Team Finland -toiminnan uudistuminen edellyttää erityisesti sitä, että myös **ulkoasiainhallintoa uudistetaan ja kehitetään lyhyellä ja pitkällä aikavälillä** muuttuvan toimintaympäristön vaatimuksiin. Äskettäin toteutettu ulkoministeriön organisaatiouudistus on askel oikeaan suuntaan, mutta ei riittävä. Ministeriön uudistamista on jatkettava määrätietoisesti lähivuosina, yli vaalikausien. **Yrityspalveluiden perustaminen** ulkoasiainhallintoon on askel oikeaan suuntaan, mutta palveluiden kehittäminen on tehtävä tiiviissä vuorovaikutuksessa elinkeinoelämän kanssa, jotta niistä olisi aitoa lisäarvoa yritysasiakkaille.

- ***Kahdenvälisten suhteiden renesanssi:*** Jakson lopussa korostetaan kumppanuuksien merkitystä, mikä edellyttää Suomeltakin määrätietoista ja pitkäjännitteistä työtä kahdenvälisten poliittisten ja taloudellisten suhteiden vahvistamiseksi eri maiden kanssa. Vaikka kauppapolitiikka kuuluu EU:n yhteiseen toimivaltaan, niin kauppa- ja kehitysyhteistyösuhteita Suomen on vahvistettava fokusoiden, prioriteettimaita valiten ja tältä pohjalta toimintaa resursoiden.

  Selonteossa osuvasti todetaan, että **vienninedistämistä tehdään strategisesti merkittäviin painopistemaihin**. EU:ssa ja Suomessakin on alettu puhua kumppanuuksien vahvistamisesta "**samanmielisten maiden**" kanssa, mikä sinänsä voi olla tietyissä tapauksissa perusteltua, mutta myös johtaa uusiin haasteisiin. Ensinnäkin maan määrittely "samanmielistä" voi muuttua nopeasti, jos maan politiikassa tapahtuu nopeita muutoksia. Toisaalta Suomelle on aina ollut tyypillistä hyvin poliittisten ja taloudellisten suhteiden rakentaminen laajasti, eikä tämän peruslähtökohdan tarvitse muuttua, ellemme itse näe siihen ulko- ja turvallisuus- tai kauppapoliittisista syistä muutosta.

- ***Talouden suojatoimia harkiten:*** EK pitää tärkeänä, että EU:n taloudellisen turvallisuuden ja kriisinsietokyvyn vahvistamiseksi tehtävät toimet perustuvat huolelliseen **talous- ja kauppa- sekä kilpailukykyvaikutusten arviointiin.** Näiden toimien on oltava rajattuja ja oikeansuhtaisia. EU ei itse saa syyllistyä protektionismiin.

- ***Uusia liiketoimintamahdollisuuksia kauppasopimuksilla:*** EK pitää tärkeänä, että EU pystyy jatkossakin helpottamaan kansainvälistä kauppaa, vientiä, tuontia ja investointeja **kauppa- ja kumppanuussopimuksin** ja että niitä neuvotellaan ja saatetaan voimaan nykyistä nopeammin. Suomen on syytä edistää EU:ssa sellaista kauppapolitiikkaa, joka varmistaa nämä tavoitteet eikä kohtuuttomasti aiheuta ongelmia yhteistyön tiivistämisessä kehittyvien maiden ja kehitysmaiden kanssa. Useat kehitysmaat näkevät EU:n tällä hetkellä arrogantina ja vaikeana kauppasopimuskumppanina, jonka painoarvo maailmantalous on laskemassa.

- **Tiiviimpää kansainvälistä vientivalvontayhteistyötä (s. 18-19)**

  - Geopolitiikan jännitteiden kiristyessä, Suomen on tärkeää varmistaa **yritysten tehokkaan informoinnin, pakote- ja vientivalvontaneuvonnan riittävä resursointi.** Esimerkkinä voisi tällöin toimia esimerkiksi Tanskaan perusteilla oleva geopolitiikan yritysneuvontayksikkö. Tämä yksikkö voisi yhdistää informaationtuotannon, pakote- ja vientivalvontaneuvonnan synergiat parhaalla mahdollisella tavalla hyödyntäen.

- **Kehityspolitiikka ja kehitysyhteistyö (s 19-31)**

  - Tässä osiossa on keskeisellä sijalla kehityspolitiikka ja kehitysyhteistyö. Erityisesti nostetaan esille esimerkiksi vakaa demokratia, tasa-arvo ja ihmisoikeudet. Samalla kuitenkin osuvasti todetaan, että "tavoitteena on, että maiden talous kasvaisi yksityisten pääomien myötä ja maiden omaa julkista rahoitusta vahvistamalla." **Yksityisen sektorin rooli** toimivan talouden rakentajana perustellusti korostetaan.

  - ***Yhteistyötä Suomen vahvuusalueille:*** Selonteko nostaa Suomen vahvuusalueiksi perustellusti sukupuolten tasa-arvon, koulutuksen ja ilmastotoimet. Mielestämme Suomella voisi olla laajemminkin annettavaa kehitysmaissa näiden **talouksien toimivuuden edistämisessä** aina vero- ja

tullausjärjestelmien kehittämisestä maan yrittäjyyden ja ulkomaankaupankin käytännön läheiseen tukemiseen. Tämä pitäisi näkyä myös kehitysyhteistyön käytännön hankkeissa.

- ***Vankkumaton tuki Ukrainalle*:** Tässä osiossa luetellaan merkittäviä **kehitysrahoitukseen liittyviä uudistamistarpeita**, joiden nopeaa toteuttamista EK kiirehtii. EU on ensivaiheessa perustanut 9,3 miljardin euron kokoisen Ukraine Investment Frameworkin Ukrainan jälleenrakentamisen tukemiseen. Tästä noin kaksi miljardia euroa on sekaluottoihin (laina- ja lahjarahan yhdistelmä) käytettävää lahjaosuutta. Verrokkimaissa on jo käytössä mahdollisuudet hyödyntää sujuvasti lahjarahaa myös julkisen sektorin rahoittamisen osalta (ml. valtionyhtiöt). Suomessa lainsäädäntö ei mahdollista tätä, jolloin menetämme merkittävän mahdollisuuden lahjarahan hyödyntämiseen sekaluotoissa. Lainsäädäntöä on pikaisesti tältä osin uudistettava Finnfundia koskevan lakiuudistuksen yhteydessä.

  Suomen tulee vaikuttaa proaktiivisesti EU-rahoitusinstrumentteihin ja hyödyntää niitä maksimaalisesti. Lisäksi tulee varmistaa **kansallisten viennin- ja kehitysrahoituspanostusten riittävyys** Ukrainan jälleenrakentamisen tukena.

  Ulkoministeriön johdolla toteutettava sujuva Public-Private -yhteistyö korostuu Ukrainan jälleenrakentamisessa. Kansallisen vienninedistämisen ohella tätä tulisi hyödyntää **ennakkovaikuttamisessa EU-rahoitusinstrumenttien rakenteeseen ja hyödyntämiseen.**

  Suomen tulee etenkin Ukrainan jälleenrakentamista koskevassa vienninedistämistoiminnassa **konkretisoida verrokkimaiden tapaan kärkiratkaisunsa Ukrainan akuuteimpiin haasteisiin**. Näitä ovat mm. energiateknologian, matkapuhelinverkkojen, ympäristövahinkojen korjaamisen, väestönsuojien, koulurakentamisen ja lastinkäsittelyn ratkaisut. Lisäksi Suomi voi tarjota mm. puhtaan teknologian ratkaisuja teollisuuteen, esimerkiksi kaivosteollisuudessa, ja näin tukea Ukrainan EU-jäsenyyspolkua.

- **Kauppaa ja kehitystä edistetään yhdessä (s 32- 43)**

  - Tässä osiossa kohtaa ytimekkäästi yhteen keskeisimpiä yhteisiä keinoja edistää kauppaa ja kehitystä. EK korostaa, että elinkeinoelämän kannalta keskeisimmät ja nopeimmin vaikuttavat keinot liittyvät seuraaviin kysymyksiin:

1. **Vienti- ja kehitysrahoitusinstrumentit ajan tasalle:** Kehitysrahoituksessa koemme erityisen tärkeäksi yksityisten investointien edistämistä palvelevien kehitysrahoitusinstrumenttien edelleen kehittämisen. Suomalaisen kestävän kehityksen osaamisen hyödyntämisellä on tärkeä rooli näiden tavoitteiden edistämisessä ja kehitysvaikutusten maksimoimisessa.

   - ✓ **Investointeja edistävä sijoitusmuotoinen kehitysrahoitus** on tehokkaimpia tapoja aikaansaada kehitysvaikutuksia. Se mm. luo kohdemaihin uusia työpaikkoja, vähentää köyhyyttä, hidastaa ilmastonmuutoksen vaikutuksia sekä parantaa naisten ja tyttöjen asemaa. Suomen lyhyen ja pitkän aikavälin kehitysyhteistyötavoitteiden tulisi kustannusten bruttokansantuoteosuuden ohella perustua kokonaiskehitysvaikutuksiin kohdistuvaan arviointiin.

   - ✓ Korostamme **investointeja edistävän ja itsekannattavan laina- tai oman pääoman muotoisen rahoituksen painoarvon kehittämistä** osana Suomen kehitysrahoituskokonaisuutta. Laina- tai oman pääoman muotoinen rahoitus paikkaa samalla markkinapuutteita

ja moninkertaistaa kehitysvaikutukset mahdollistamalla yksityisen rahoituksen osallistumisen investointihankkeisiin. Näin voidaan kasvattaa kehitysvaikutuksia ja auttaa hallitsemaan kehitysyhteistyön kokonaiskustannuksia.

- ✓ **Lahja- ja sijoitusmuotoinen kehitysrahoitus** täydentävät monin tavoin toisiaan ja niillä kyetään ratkomaan osittain samoja haasteita. Suomen tulisi toteuttaa myös ns. sekarahoitusinstrumenttien (lainan ja lahjan yhdistelmä) jatkokehitystä verrokkimaiden tasolle sekä sujuvoittaa nykyisen PIF-instrumentin puitteissa toteutettavaa rahoitusta. Lisäksi Finnveran ja Finnfundin tulisi pyrkiä yhteistyössä aktiivisesti löytämään viennin- ja kehitysrahoitusta nykyistä paremmin yhdistäviä toimintatapoja.

- ✓ EK näkee **kehitysrahoitusyhtiö Finnfundin toimintaedellytysten varmistamisen** tärkeänä keinona kohentaa oman ja vieraan pääoman ehtoista kehitysrahoitustarjoamaa. EK pitää myös tärkeänä, että suomalaisyritysten osallistumisasteelle Finnfundin rahoitushankkeisiin asetetaan selkeät tavoitteet ja mittarit.

- ✓ Lisäksi Suomen tulee koordinoidusti ja aktiivisesti **hyödyntää EU-kehitysrahoitusinstrumentteja**. Esimerkiksi Global Gateway -hankkeen rahoitusta tulee pyrkiä tuomaan mahdollisimman lähelle myös pk-yrityksiä, kanavoimalla sitä kansallisten rahoituslaitosten, kuten Finnfundin ja Finnpartnershipin kautta.

2. Rahoitusneuvonta palvelemaan yrityksiä: Yrityksille tarkoitetun vienti- ja kehitysrahoituksen neuvontaa pitää keskittää ja kehittää, jotta yritykset nykyistä paremmin osaisivat hyödyntää kaikki tarjolla olevat instrumentit. Tämä neuvontapalvelu liittyy läheisesti Finnfundin ja Finnveran toimintaa, ja siltä pohjalta yhdessä ministeriöiden ja Business Finlandin kanssa on rakennettava toimiva neuvonta.

3. Public-private-kumppanuushankkeet: Kauppa- ja kehitysyhteistyön syventäminen edellyttää, että asianosaiset toimijat ja mahdolliset kumppanit nykyistä helpommin ja ennakkoluulottomammin rakentavat yhteistyötä. Kehitysyhteistyöjärjestöjen ja yritysten yhteistyötä voidaan jo syventää ja kehittää nykyisissä hankkeissa, joita esimerkiksi BusinessFinland, Finnfund tai Finnpartnership tekevät. Samalla toki on syytä harkita, onko tarvetta joillekin uusille aloitteille tai toimille asiassa. EK on valmis tältä osin keskustelemaan elinkeinoelämän mahdollisesta roolista asiasta ulkoministeriön kanssa.

Helsingissä 16.10.2024

Petri Vuorio
johtaja

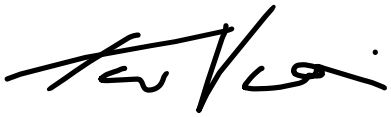

Timo Vuori
johtaja